

ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

С.В.Леонов, О.С.Грищенко

Українська академія банківської справи Національного банку України (м. Суми)

Аналізуючи економічну діяльність в Україні на сьогоднішній день слід зазначити, що простежується повільне зростання інвестиційної активності, що зумовлене рядом причин, основними з яких є: відсутність у більшості регіонів чіткої стратегії інвестиційного розвитку, вкрай високий рівень політичних ризиків, відсутність системи надійних гарантій для внутрішніх та зовнішніх інвесторів та ін. Деструктивні процеси в інвестиційному секторі в свою чергу обумовлюють негативну динаміку реального валового внутрішнього продукту і посилення негативних структурних деформацій в економіці. Замість технологічного відновлення і технічного переозброєння розвиваються прямо протилежні процеси, тобто відтворюються технічна і технологічна відсталість. Сучасні обсяги інвестування економіки, незважаючи на відносно поживавлення інвестиційного процесу, не досягають рівня дореформеного періоду і залишаються абсолютно недостатніми для кардинального поліпшення економічної ситуації в регіонах.

За свідченням аналітиків, для зміни цієї ситуації на краще необхідно забезпечити щорічний приріст інвестицій у розмірі 12-15% ВВП, що потребує залучення значних фінансових ресурсів. Саме тому в умовах ринкових трансформацій на перший план виходить проблема подолання дефіциту інвестиційних ресурсів.

Аналіз централізованих джерел фінансування інвестицій показав, що у 1990 р. частка інвестицій в основний капітал за рахунок бюджетних коштів складала 33%, в той час як у 2004 р. – лише 8,3%. Таке значне зменшення обсягів державного фінансування інвестицій обумовлено суттєвим скороченням державних заощаджень внаслідок дефіцитності державного бюджету та фінансування інвестиційних витрат з державного бюджету по залишковому принципу. На наш погляд, основним причинами такого становища можна вважати недосконалість діючої системи розподілу централізованих інвестиційних ресурсів, а саме: нечіткість у визначенні основних напрямків державної інвестиційної політики та необґрунтоване збільшення кількості державних цільових програм, що призводить до неефективного використання коштів. Для вирішення зазначених проблем потрібно забезпечити жорстке розмежування поточних і інвестиційних витрат бюджету, запровадити механізм регулювання бюджетного дефіциту, удосконалити форми централізованого фінансування інвестицій та посилити контроль за цільовим використанням бюджетних коштів.

Крім того, ефективним інструментом активізації інвестиційної діяльності в Україні може стати мобілізація та ефективне використання заощаджень населення. Як свідчать експерти, зростання заощаджень буде діяти як

потужний антиінфляційний фактор, притік грошових коштів зменшуватиме норму відсотку по позикових коштах, підвищення норми заощаджень сприятиме встановленню рівноваги, що в свою чергу дозволить зменшити навантаження на фінансово-бюджетну систему. На сьогоднішній день можна вважати, що населення схильне до заощадження, але значна частина цих заощаджень у формі готівки вилучається з рахунків. Обсяг коштів населення поза господарським оборотом оцінюється в 10-15 млрд. доларів, причому сума подібних вилучень щорічно накопичується, чим збільшує нереалізований інвестиційний потенціал. Саме тому стимулювання збільшення заощаджень у формі банківських вкладів, пенсійних рахунків, цінних паперів за рахунок запровадження системи податкових пільг для населення можна вважати одним із дієвих шляхів перетворення заощаджень населення в могутній інвестиційний ресурс.

Традиційно серед усіх фінансових посередників найбільш важливу роль у фінансуванні інвестиційного процесу грають вітчизняні та іноземні комерційні банки, оскільки саме вони забезпечують збільшення виробничого потенціалу країни завдяки кредитуванню виробництва. З метою підвищення ефективності використання іноземних кредитів під гарантію держави окрім підвищення обґрунтованості кредитних угод, необхідно надавати підприємствам реальну державну підтримку як в процесі складання техніко-економічного обґрунтування інвестиційних проектів, так і для забезпечення своєчасного погашення кредиту. З метою підвищення зацікавленості банків у наданні довгострокових інвестиційних кредитів (при умові вкладання коштів у проекти, що реалізуються у пріоритетних напрямках регіонального та загальнодержавного економічного розвитку) деякі аналітики вважають за доцільне надавати їм ряд фінансових та податкових пільг. Крім того, високої актуальності набуває відновлення і зміцнення довіри населення до фінансових посередників, що можна зробити шляхом удосконалення системи державних гарантій цілості заощаджень, наданих у розпорядження фінансовим інститутам.

Наступним кроком на шляху до активізації інвестиційної діяльності в Україні має стати вирішення проблеми низького рівня зовнішнього фінансування інвестицій. Наявність цієї проблеми зумовлена рядом причин, зокрема: малою кількістю достовірних фактів наявності стабільного, надійного та довгострокового партнерства між іноземними та вітчизняними інвесторами, відсутність надійних гарантій захисту іноземного капіталу, хаосом у вітчизняній інвестиційній сфері, наявністю численних фактів некомпетентності українських контрагентів та ін. Порівняльний аналіз динаміки і галузевої структури іноземних та вітчизняних інвестицій дозволяє зробити висновок: незважаючи на низький обсяг і зниження темпів притоку прямих іноземних інвестицій, їх галузева структура є більш сприятливою порівняно з галузевою структурою капіталовкладень національних інвесторів. Іноземний капітал спрямовується переважно в перспективні галузі, у виробництво товарів та послуг, які користуються попитом на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Ефективним інструментом активізації інвестиційної активності є посилення стимулюючої функції податкової політики. При цьому, з одного боку рівень податкових ставок надалі не повинен знижуватися, оскільки, враховуючи реальну величину ВВП, держава і так вже не в змозі виконувати

свої соціальні зобов'язання, а з другого боку – необхідно зробити податкове навантаження прозорим, однозначним, стабільним, а також рівно напруженим для всіх або, принаймні, для більшості галузей економіки та скоротити непрямі податки, що зменшують реальний попит населення. Співставлення вимірів ВВП за категоріями доходу показує, що тут ми перейшли всі межі і відстаємо від країн з нормальним платоспроможним попитом більш, ніж у 2 рази. З прийняттям Податкового кодексу ми вважаємо за доцільне принаймні на 3 роки оголосити мораторій на внесення змін в систему оподаткування. Поряд з цим необхідно створити стабільну, всеосяжну нормативно-правову базу, сформувавши механізм страхування інвестицій, сприятливе для іноземних інвесторів валютне законодавство.

Важливим чинником активізації притоку інвестицій є, з одного боку – стимулювання повернення українського капіталу, який знаходиться в за кордоном і може бути реінвестований у вітчизняну економіку, а з іншого – створення певних умов для того, щоб у вітчизняних та закордонних інвесторів були відсутні стимули для вивозу капіталу.

З метою підвищення ефективності розподілу бюджетних ресурсів потрібно використовувати системний та диференційований підхід щодо визначення ключових критеріїв відбору інвестиційних проектів у залежності від напрямків загальнодержавних та регіональних інвестиційних програм. В якості такого роду критеріїв рекомендується обирати:

- непрямий економічний ефект (розмір додаткових податкових надходжень у державний та регіональні бюджети в результаті посилення конкурентних позицій місцевих виробників) – для проектів, що фінансуються в рамках програм подолання структурних деформацій економіки;
- прямий економічний ефект (очікуваний прибуток від реалізації проекту);
- порівняння вартості проектів, які фінансуються в рамках соціального напрямку, з вартісною оцінкою очікуваного приросту соціальних послуг.

Використання зазначених вище критеріїв при оцінці інвестиційних проектів та відборі їх до фінансування за рахунок бюджетних коштів дозволить сконцентрувати обмежені інвестиційні ресурси на найбільш перспективних проектах.

ВИСНОВКИ

Одним із ключових факторів скорочення обсягів інвестицій є дефіцит інвестиційних ресурсів. З урахуванням обмеженості державних інвестиційних ресурсів в умовах трансформації економіки особливої актуальності набуває використання науково-обґрунтованих сучасних методів, принципів і форм централізованого фінансування інвестицій, підвищення зацікавленості банківських установ у розширенні кредитних операцій, залучення додаткових інвестиційних ресурсів з приватного сектора, розробка моделей активізації інвестиційної діяльності.